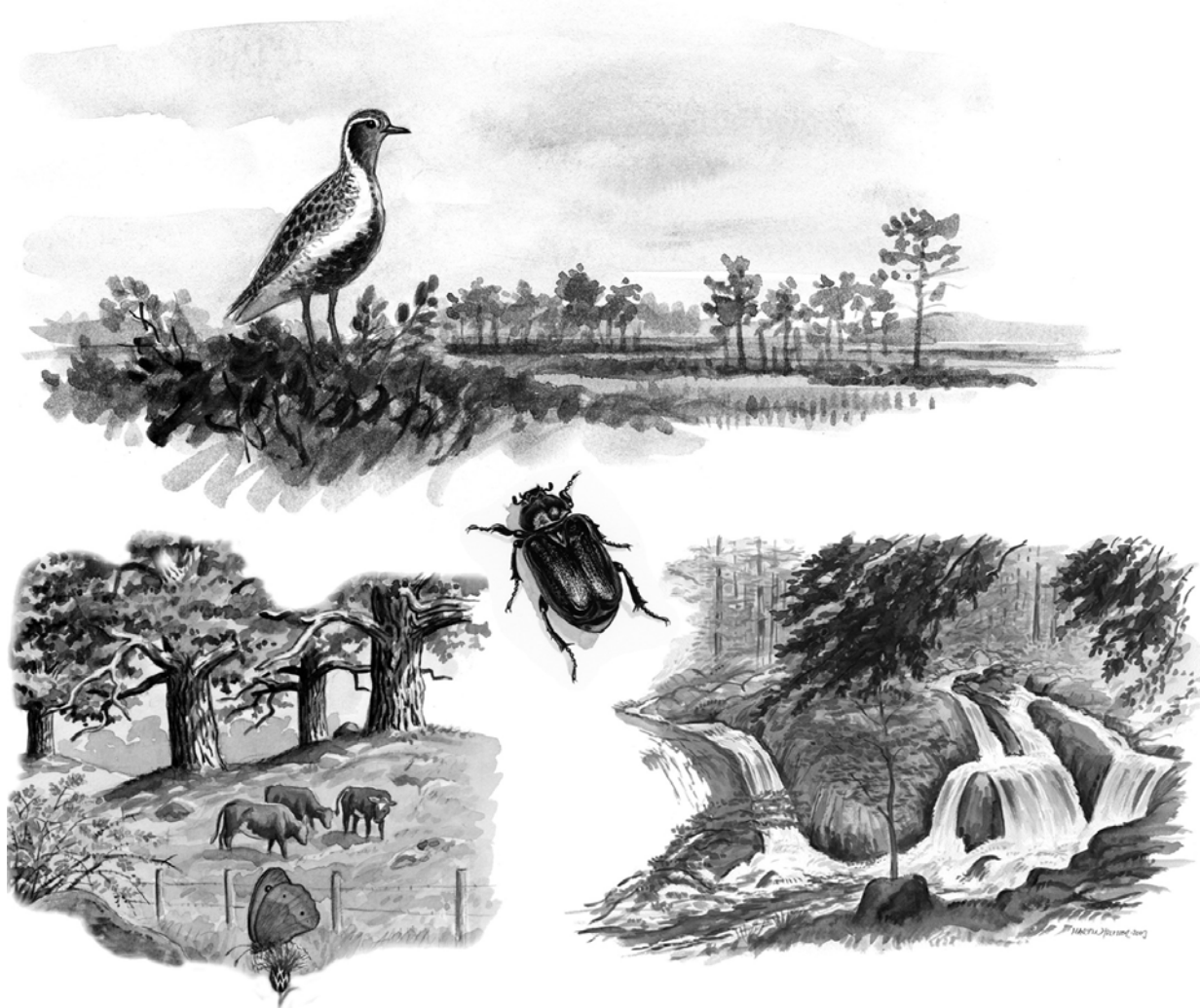

LÄNSSTYRELSEN
VÄSTRA GÖTALANDS LÄN

Bevarandeplan för Natura 2000-område

SE0540301 Rösjö mosse och Mårbysjön

EU:s medlemsländer bygger upp ett sk. "ekologiskt nätverk" av naturområden som kallas Natura 2000. Livsmiljöerna för vilda djur och växter krymper i snabb takt och många arter hotas av utrotning. Länderna i EU samarbetar därför för att försöka bevara det europeiska växt- och djurlivet. Arbetet grundas på två EU-direktiv, fågeldirektivet och art- och habitatdirektivet.

Natura 2000-områden i Västra Götalands län

I Västra Götalands län finns 406 av regeringen beslutade Natura 2000-områden (t.o.m. år 2004) som sammanlagt har en yta av cirka 240 900 hektar. Avsikten med områdena är att bevara speciella, i EU direktiven bestämda naturtyper och arter. I länet förekommer 54 av dessa naturtyper och 95 djur- och växtarter. Arbetet med att utse områden har pågått sedan EU-inträdet 1995. Naturtyperna kan sammanfattas i följande kategorier och täcker cirka hälften av den totala ytan.

- Berg / hållmark, 3 800 ha
- Odlingsmark / hed, 3 506 ha
- Lövskog, 5 248 ha
- Barrskog, 8 475 ha
- Våtmark / hed, 14 218 ha
- Sötvatten, 21 567 ha
- Sötvatten, Vättern, 60 000 ha
- Hav / kust, 25 304 ha

Bevarandeplanen

Till varje Natura 2000-område ska det finnas en bevarandeplan. Den ger en beskrivning av området och dess naturvärden, vad som kan skada eller påverka naturvärdena samt vad som krävs för att de ska finnas kvar. Planen ska också underlätta vid tillståndsprövningar enligt miljöbalken. Bevarandeplaner utarbetas och fastställs av Länsstyrelsen som även är ytterst ansvarig för att målsättningen med området uppfylls. Planen kan dock revideras när ny kunskap tillkommer eller när förutsättningar ändras; den sägs vara ett "*levande dokument*". Det är därför aldrig för sent att bidra med kunskap och synpunkter, kontakta gärna Länsstyrelsen. När bevarandeplanen ändras medför det att den måste fastställas på nytt. Markägare och andra berörda ges då nytt tillfälle att lämna synpunkter om ändringarna är av betydelse.

Tillståndsplikt och samråd

För att inte skada Natura 2000-områdenas värden krävs tillstånd för verksamheter eller åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka miljön i ett Natura 2000-område. Det gäller även åtgärder utanför Natura 2000-området (regleras av miljöbalken). Då det kan vara svårt att avgöra vilka åtgärder som kan påverka naturvärdena i ett område bör man samråda med länsstyrelsen innan man påbörjar en åtgärd. Om det rör sig om en skogsbruksåtgärd ska istället samråd hållas med skogsvårdsstyrelsen innan en åtgärd påbörjas.

Mer information

Länsstyrelsen - www.o.lst.se - Telefon 031-60 50 00 vx. - E-post: natura2000@o.lst.se

Skogsstyrelsen.- www.skogsstyrelsen.se - Telefon 033-177330 vx. - E-post: region.vast@skogsstyrelsen.se

Naturvårdsverket - www.naturvardsverket.se

Om lagstiftningen som Natura 2000 bygger på

Ett Natura 2000-områdes juridiska status bestäms av flera paragrafer i miljöbalken. Förutom bestämmelser om områdesskydd och tillståndsprövning enligt 7 kap. miljöbalken är Natura 2000-områden även riksintresseområden enligt 4 kap. 1 och 8 §§ i miljöbalken, vilket innebär att Natura 2000-bestämmelserna får en tydlig koppling till en rad andra lagar som rör markanvändning. Bestämmelser som rör miljökonsekvensbeskrivningar (MKB), tillsyn och ersättningsfrågor m.m. i Natura 2000-områden finns även i miljöbalkens kapitel 6:1 och 7, 11:9, 17:3, 19:2, 21:7, 29:4 och 31:4 och 5 kap. MB samt i förordningen om områdesskydd (1998:1252).

LÄNSSTYRELSEN
VÄSTRA GÖTALANDS LÄN

Naturvårdsenheten
Peder Hedberg-Fält

BEVARANDEPLAN
Fastställt
2006-03-31

Diarienummer:
511-32553-2005

Enligt sändlista

Bevarandeplan för Natura 2000-området

SE0540301 Rösjö mosse och Mårbysjön

Kommun: Falköping, Skara, Vara Områdets totala areal: 2 014 ha
Områdestyp: pSCI, SPA Biogeografisk region: Boreal

Naturtyper och arter som måste bevaras i området:

- 3160 - Dystrofa sjöar och småvatten
- 7110 - Högmossar*
- 7140 - Öppna svagt välvda mossar, fattiga och intermediära kärr och gungflyn
- 7230 - Rikkärr
- A038 - Sångsvan
- A104 - Järpe
- A108 - Tjäder
- A127 - Trana
- A140 - Ljungpipare
- A151 - Brushane
- A166 - Grönbena
- A217 - Sparvuggla
- A224 - Nattskärre
- A409 - Orre

Bevarandesyfte

Syftet med Natura 2000-området är att de naturtyper och arter som finns i området (se förteckningen) ska bevaras långsiktigt. Varje naturtyp och art ska bidra till att upprätthålla s.k. gynnsam bevarandestatus inom sin biogeografiska region. Det här området utgör därför en viktig del i det ekologiska nätverk av områden som Natura 2000 bygger på.

Det främsta syftet är att bevara de olika våtmarkstyperna utan ingrepp som stör hydrologin i ett av de mest orörda mossekomplexen i Västra Götaland. Området är av stort värde för fågelfaunan.

Regeringen fattade beslut om att föreslå området till Natura 2000-nätverket i april 2004.

Beskrivning av området

Rösjö mosse är ett av länets största mossekomplex och omfattar drygt 2000 ha. Mossekomplexet består av olika typer våtmarker. En omfattande dikningsverksamhet under 1800-talets senare hälft har förändrat mossens hydrologi främst i de södra och östra delarna samt i dess kantzon. I den södra delen har mossen börjat växa igen på grund av dikningarna. Två större välvda och öppna mossar, så kallade högmossar dominerar de norra delarna. Mitt i mossekomplexet ligger sjön Rösjön. Karaktäristiskt för mossen är mängden av myrholmar eller fastmarksholmar vilka är bevuxna främst med tallskog, ibland förekommer också ädellövskog. Den största av holmarna är Storöjan där det finns partier med naturskog. Omgivningarna utgörs av flacka skogsmarker med modernt skogsbruk.

Området har ett rikt fågelliv med en rad häckande våtmarksfåglar och en del rovfågelarter. De två större, öppna mossarna i norr är fågelrika med stora populationer av ljungpipare, grönbena, storspov och gulärta. Tidigare fanns ett av länets största förekomst av orre, men antalet har minskat oroväckande de senaste 30 åren. I skogsområden häckar flera skogsberoende arter såsom flera arter rovfåglar, ugglor, skogshöns och nattskärre. Hornborgasjöns rastande tranor har vid vissa år övernattat på mossen.

I nära anslutning till mossens nordöstra sida ligger sjön Mårbysjön. Sjön sänktes i slutet av 1800-talet varvid delar av sjöns botten blottades och rester av stubbar exponerades. I samband med sänkningen bildades ett märkligt rikkärr. Rikkärret är botaniskt mycket intressant med en rik flora och regionalt ovanliga mossor. Runt Mårbysjön förekommer en bård med bladvass vilken hyser en del häckande våtmarksfåglar.

Natura 2000-området är sårbart för markavvattning både i och i anslutning till området, omfattande avverkningar, exploatering såsom torvtäkt, gödsling och kalkning. De fågelrika och orörda norra delarna kan vara känsliga för storskaligt friluftsliv under fåglarnas häckningsperiod. Även luftföroreningar och klimatförändringar kan påverka de norra och öppna delarna så dessa kan växa igen med ris och buskar samt i värsta fall med träd. En igenväxning av den blöta och öppna delen vore förödande för det rika fågellivet.

På Långöna, utanför Natura 2000-området, finns en anläggning för naturturism- och kursverksamhet med anknytning till natur- och friluftsliv. Byggnaderna är från sekelskiftet och omges av igenväxande åker- och hagmark. Verksamheten bedöms inte påverka Natura 2000-områdets värden negativt utan kan snarare ses som en möjlighet att gynna området för att bland annat öka tillgängligheten till området och sprida kunskap om myrens naturvärden och Natura 2000-nätverket. Från fastigheten Långöna kan man lätt komma nära de centrala delarna av myrmarkerna, och det är det enda platsen där fastmarken sträcker sig ned till Rösjön.

Väster om Rösjön på Bastöna ligger en hembydsgård med ett omgivande restaurerat kulturlandskap med gamla gårdsbyggnader. Själva hembydsgården ligger utanför området, men hagmarken och ett gammalt boställe ligger inom Natura 2000-området. En stig går från gården in i mossen och löper genom denna fram till Rösjön.

Jakt kan fortgå som tidigare inom området. Detta inbegriper även normalt underhåll av befintliga jaktorn och uppsättande av nya där våtmarkerna inte påverkas negativt.

Bevarandemål

Målet är att naturtyper och arter ska bibehållas eller öka i areal eller omfattning. Den naturliga hydrologiska regimen upprätthållas eller förbättras.

Uppföljningsbara bevarandemål beskrivs under respektive naturtyp och art. När kompletterande inventeringar genomförts kommer koder som x, y och liknande att ersättas med siffror och arter.

Markägarförhållanden

Staten och privata ägare.

Vad kan påverka negativt

Vad kan påverka negativt?

- Ingrepp inom eller i anslutning till våtmarksområdet som påverkar de hydrologiska förhållandena negativt kan utgöra de mest allvarliga hoten. Sådana ingrepp kan vara dikning, torvtäkt, omfattande avverkningar, byggande av vägar, järnvägar etc. Ingrepp som att återställa den tidigare naturliga hydrologin är inget hot.
- Ett fortsatt och ökat kvävenedfall och andra luftföroreningar kan påskynda processen med en accelererande igenväxning av området.
- Våtmarkskalkning.
- Exploateringar som kraftledningar, master och torn både inom och i nära anslutning till våtmarken kan påverka områdets värden negativt, men beror av placering och får prövas från fall till fall.

Bevarandeåtgärder

Förutom vad som i övrigt gäller enligt miljöbalken och annan miljölagstiftning krävs tillstånd för att bedriva verksamheter eller vidta åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka miljön i ett Natura 2000-område. Tillstånd krävs inte för verksamheter och åtgärder som direkt hänger samman med eller är nödvändiga för skötseln och förvaltningen av det berörda området (7 kap 28 a § miljöbalken).

Ett fågelskyddsområde bildat 1952 finns inom Natura 2000-området. Det är ett 3600 ha stort område som omfattar delar av Natura 2000-området i den östra delen av mossen samt mark utanför mossen. Ändamålet med fågelskyddet är att skydda rastande tranor under vårflyttningen från 20/3 till 30/4.

Området är skyddat mot hydrologiska förändringar genom gällande lagstiftning med förbud mot markavvattning och tillstånds- respektive koncessionplikten för torvtäkt.

För att gynna fågellivet skulle det vara positivt att avverka vissa myrholmar som saknar naturskog för att få tillbaka en del av de ljunghedar som tidigare fanns. Rikkärret vid Mårbysjön bör restaureras och skötas för att bibehålla den rika floran. Bete bör även framöver fortsätta vid Bastöna och vissa vedartade växter bör röjas bort i områden som visar tecken på igenväxning.

Se även under rubriken bevarandeåtgärder för respektive naturtyp och art.

Bevarandestatus

Se vidare under del 2 under rubriken naturtyper samt djur och växter.

Uppföljning av naturtyper och arter

De i bevarandeplanen angivna målen ska följas upp.

Bevarandemålen följs upp med olika tidsintervall beroende på vilken naturtyp eller art som berörs. Naturtyper som inte kräver skötsel följs upp stickprovsvis med glesa tidsintervall liksom arter som till exempel förekommer på många lokaler eller som inte är hotade i så hög grad. Områden som vid basinventeringen inte konstateras ha gynnsam bevarandestatus följs upp regelbundet tills gynnsam bevarandestatus uppnåtts. Samtliga områden ska följas upp om de

innehåller arter och naturtyper som är sällsynta, särskilt viktiga för biologisk mångfald eller kräver regelbunden skötsel.

Dokumentation

Andersson, L. & Finsberg, L. 2005. Naturinventering av Rösjö mosse - med särskild inriktning på områdets skogliga värden. Pro Natura

Axelsson, T, m fl. 1978. Naturinventering av Rösjö mosse. Meddelande 15/78. Länsstyrelsen i Skaraborgs län.

Bingman, I. (ed.) 1994: Myrskyddsplan för Sverige. Naturvårdsverket. ISBN 91-620-1113-8.

Kjellberg, K. 1979. Rösjöområdet-länets största myrkomplex. Skaraborgsnatur, 16: 65-75.

Länsstyrelsen i Skaraborgs län. Områden av riksintresse för naturvård och friluftsliv samt områden med geografiska bestämmelser.

Länsstyrelsen i Skaraborgs län. 1991: Våtmarker i Skaraborgs län. Del 2. Medd. 2/91.

Länsstyrelsen i Skaraborgs län. 1990. Ängs- och hagmarker i Vara kommun. Meddelande 16/90.

Länsstyrelsen i Västra Götalands län. 2004. Lövskogar i Skara kommun. Rapport 2004:59.

Länsstyrelsen i Västra Götalands län. 2005. Lövskogar i Falköpings kommun.

Naturtyper, djur- och växtarter som speciellt måste bevaras i området

7110 Högmossar*

Beskrivning: Rösjö mosse är ett av länet största myrkomplex. Två större välvda mosseplan dominerar den norra delen av myren. Den östra delen av de två välvda mossarna har några stora blöta dråg. I söder och öster finns ett antal mindre och planare mossar med stora kärr. Mossarna i området karaktäriseras av ett flertal myrholmar, så kallade öjor, som förekommer i hela myrkomplexet, varav den största heter Storöjan. Dessa öjor är idag skogklädda, men var tidigare be vuxna med ljunng. Att återskapa öppna ljunngmarker skulle ha en stor betydelse för skogshönsen i området.

Mossarna har påverkats av dikningar, främst söder och nordöst om Rösjön. Eftersom dessa diken är gamla och inte har underhållits på länge så har kapaciteten hos dem som markavvattnande försämrats. Diken förekommer på långa sträckor även utmed gränsen av Natura 2000 området. Torvtäkt har förekommit för husbehov på ett flertal platser. Lämningar från strötorvtäkt finns i sydvästra delen och bränntorvtäkt sydväst och norr om Mårby samt vid Sätra. Naturtypen är känslig för markavvattning, torvbrytning och kvävenedfall som leder till igenväxning av mossekomplexet. Mossen är också känslig för kalkning.

Bevarandemål: Areal
-Arealen högmossar ska vara minst 1000 hektar.

Struktur och funktion
-Vegetationen ska vara naturligt lågvuxen på minst 900 ha.
-Trädskiktets täckningsgrad ska vara mindre än x % och stamantalet ska vara mindre än x/ha.
-Hela arealen ska ha ostörd hydrologi.

Typiska arter
-Minst x av de typiska kärlväxtarterna ska förekomma i minst 50 % av provytorna.
-Minst x av de typiska mossarterna ska förekomma i minst 50 % av provytorna.

Arter och inventeringsmetodik bestäms i samband med basinventeringen.

Negativ påverkan: Förhållanden/åtgärder som kan påverka naturtypens värden negativt
-Markavvattning
-Underhåll av befintliga diken
-Kvävenedfall, vilket kan leda till accelererande igenväxning av de öppna mossarna
-Våtmarkskalkning
-Torvbrytning

Bevarandeåtgärder: Dikena på högmossen bör om möjligt tillåtas att växa igen. Avverkning av en del myrholmar, sk öjor, som ej har naturskog bör eftersträvas för att återskapa ljunghedar på öjorna. I övrigt bör inga skötselåtgärder utföras.

Bevarandestatus: Kommer att beskrivas mer detaljerat när basinventeringen är genomförd

Uppföljning: Se tillsvidare den allmänna beskrivningen under rubriken: Uppföljning av naturtyper och arter. Uppföljningsmetoder mm. kommer att beskrivas senare.

7140 Öppna svagt välvda mossar, fattiga och intermediära kärr och gungflyn

Beskrivning: Inom Rösjö mosse finns ett flertal öppna och svagt välvda mosseytor som oftast kantas med skogsbevuxen myr eller habitatet högmosse. Dessa finns främst i de södra och östra delarna av området. Den största av dessa mossar i söder är Porsmossen. Här och var förekommer myrholmar, främst i den östra delen. Det är värdefullt om öjor kan återskapas i området (se naturtypen högmossar).

Vegetationen varierar mellan olika områden, men porsen är en karaktärsart inom detta habitat. Andra karaktärsarter som ingår i områdets våtare delar är vattenklöver och trådstarr. Naturtypen är känslig för markavvattning, torvbrytning och kvävenedfall som leder till igenväxning av mossekomplexet. Mossen är också känslig för kalkning.

Bevarandemål: Areal
-Arealen öppna svagt välvda mossar, fattiga och intermediära kärr och gungflyn ska vara minst 350 hektar.

Struktur och funktion

- Vegetationen ska vara naturligt lågvuxen på minst 300 ha.
- Täckningsgrad för träd och buskar ska vara mindre än x % och stamantalet ska vara mindre än x/ha.
- Hela arealen ska ha ostörd hydrologi.

Typiska arter

- Minst x av de typiska kärlväxterarna ska förekomma i minst 50 % av provytorna.
- Minst x av de typiska mossarterna ska förekomma i minst 50 % av provytorna.

Arter och inventeringsmetodik bestäms i samband med basinventeringen.

Negativ påverkan: Förhållanden/åtgärder som kan påverka naturtypen negativt:
-Underhåll av befintliga diken
-Kvävenedfall, vilket kan leda till accelerande igenväxning av de öppna mossarna.
-Våtmarkskalkning

Bevarandeåtgärder: Avverkning av en del myrholmar, sk öjor, där ej naturskog förekommer bör eftersträvas. Detta för att återskapa ljunghedar på öjorna. Diken på högmossen bör ej rensas. I övrigt bör inga skötselåtgärder utföras. Se även respektive art.

Bevarandestatus: Kommer att beskrivas mer detaljerat när basinventeringen är genomförd

Uppföljning: Se tillsvidare den allmänna beskrivningen under rubriken: Uppföljning av naturtyper och arter. Uppföljningsmetoder mm. kommer att beskrivas senare.

7230 Rikkärr

Beskrivning: Sydväst om Mårbysjön finns ett rikkärr som tillkom när Mårbysjön sänktes i slutet av 1800-talet. Rikkärret är olikt länets övriga rikkärr då gamla stubbar förekommer här och där tillsammans med små tuvor på dyjord. Förmodligen har bete eller slåtter inte förekommit.

Rikkärret har en unik flora med bland annat flera arter av orkidéer och en av länets rikaste koncentration av majviva. Bland övriga sällsynta växter kan nämnas axag, fältgentiana och blåsäv. Rikkärret innehåller också en mängd ovanliga mossor. Den öppna delen av rikkärret börjar växa igen med främst gran och björk. I rikkärrets centrala del förekommer ett äldre och öppet dike. Naturtypen är sårbar för markavvattning, igenväxning och markslitage såsom körskadior.

Bevarandemål: Areal
-Arealen rikkärr ska vara minst 3 hektar eller öka.

Struktur och funktion
-Täckningsgraden av ristuvor ska inte vara mer x %.
-Vegetationshöjden ska inte vara högre än x cm.
-Minst 95 % av arealen ska vara väl hävdad varje år vid vegetationsperiodens slut. Med "väl hävdad" menas som regel att hävden varit så hård att ingen skadlig ansamling av förna skett.
-Täta bestånd, mer än 50 % täckning, av den negativa indikatorarten vass får inte vara större än x m².
-Krontäckning av träd och buskar ska vara mellan 0 och 10 %.
-Vedartad igenväxningsvegetation ska inte förekomma. Med "vedartad igenväxningsvegetation" menas träd och buskar som kunnat etablera sig på grund av att beteshävden blivit för svag.
-Hela arealen ska ha ostörd hydrologi. Alla eventuella diken med avvattnande effekt ska vara igenlagda senast år 2030.

Typiska arter
-Förekomsten av typiska kärlväxtsarter bibehålls eller ökar. Minst x av de typiska kärlväxtsarterna ska förekomma i minst 50 % av provytorna i fastmattorna.
-Förekomsten av typiska mossarterna bibehålls eller ökar. Minst x av de typiska mossarterna ska förekomma i minst 50 % av provytorna i fastmattorna.

Arter och inventeringsmetodik bestäms i samband med basinventeringen.

Negativ påverkan: Förhållanden/åtgärder som kan påverka naturtypen negativt:
-Igenväxning med vass, älgört eller vedväxter.
-Vatten- eller luftburna föroreningar.
-Rensning av gamla diken.
-Markavvattning.
-Markslitage.

Bevarandeåtgärder: Rikkärret bör restaureras och röjas från vedväxter. En kontinuerlig hävd, förslagsvis slåtter inom vissa delar krävs för att bibehålla den rika floran.

Bevarandestatus: Kommer att beskrivas mer detaljerat när basinventeringen är genomförd

Uppföljning: Se tillsvidare den allmänna beskrivningen under rubriken: Uppföljning av naturtyper och arter. Uppföljningsmetoder mm. kommer att beskrivas senare.

A038 Sångsvan; *Cygnus cygnus*

Beskrivning: Sångsvanen häckar i grunda, vegetationsrika vatten. Den kräver god tillgång på undervattensväxter under häckningssäsongen, liksom lämplig och god tillgång på grön växlighet under vintersäsongen. Arten kräver relativt ostörda områden under sin flyttning och övervintring. Under häckningen rör sig paret normalt inom ett mycket begränsat område runt boplatsen. Sångsvanen blir könsmogen först vid 4 års ålder och fram till dess för de unga svanarna en ambulerande tillvaro i stora landskapsavsnitt. Arten övervintrar i södra Sverige, Danmark och Nordsjöländerna.

Rastar med enstaka individer under vår- och höststräcket både i Rösjön och Mårbysjön. Även ett par brukar årligen häcka i Mårbysjön. Arten är sårbar för störningar under häckning.

Bevarandemål: Bevarandemål för arterna formuleras senare. ArtDatabanken kommer att lämna anvisningar för hur mål ska formuleras. Bevarandemålen kommer att röra populationsstorlek och arternas livsmiljö. Området ska erbjuda lämpliga rast- och häckningsplatser för sångsvanen. Minst ett par ska häcka i Mårbysjön.

Negativ påverkan: Vad kan påverka negativt?
-Storskaliga störningar från friluftsliv.
-Predation på ägg och ungar från rovdjur.

Bevarandeåtgärder: Ifall behov finns för att skydda häckande fåglar från mänskliga störningar kan man kanalisera friluftslivet så att störningar på fågellivet minimeras.

Bevarandestatus: För närvarande är bevarandestatusen gynnsam.

Uppföljning: Se tills vidare den allmänna beskrivningen under rubriken: Uppföljning av naturtyper och arter. Uppföljningsmetoder mm. kommer att beskrivas senare.

A104 Järpe; *Bonasa bonasia*

Beskrivning: Järpen vill ha tät skog med föryngring av främst gran och med inblandning av al, björk och asp. Hög markfuktighet och förekomst av surdråg, alkärr och bäckar gynnar arten. Lövträdsandelen i reviret bör överstiga 10% för att området ska accepteras. En viktig och begränsad vinterfödoresurs är alknoppar, alhängen samt björkknoppar, och i omedelbar anknytning till födan krävs dessutom skydd i form av grantätningar. Järpen är mycket stationär året om inom sitt revir (25-50 ha). När ett par har etablerat sig på en plats stannar de där så länge biotopen är intakt. Liksom hos övriga skogshöns är god tillgång på insekter mycket viktig för kycklingarnas överlevnad. Järpen är en extrem stannfågel inom sitt revir om 25-50 ha. Ungfågelspridningen kan röra sig om i storleksordningen någon eller några km.

I Rösjö-området häckar arten med något eller några par i områden med tät skog och hög markfuktighet. Arten är mycket svårinventerad och därför lätt förbisedd. Förekommer med all sannolikhet i området året runt. Arten är sårbar för markavvattning och skogsavverkningar. I Natura 2000-området förekommer arten i randskogen kring mossen.

Bevarandemål: Bevarandemål för arterna formuleras senare. ArtDatabanken kommer att lämna anvisningar för hur mål ska formuleras. Bevarandemålen kommer att röra populationsstorlek och arternas livsmiljö.

<i>Negativ påverkan:</i>	Vad kan påverka negativt? -Markavvattning och skogsavverkning. -Minskad lövskogsandel.
<i>Bevarandeåtgärder:</i>	Röjning och gallring bör ej förekomma i områden med förekomst av järpe. Gynna lövskog i områden med järpe. Gallring av barrskog bör ej heller ske i områden i anslutning till alkärr eller andra lövträdsrika miljöer.
<i>Bevarandestatus:</i>	Kommer att beskrivas efter att basinventeringen är genomförd.
<i>Uppföljning:</i>	Se tills vidare den allmänna beskrivningen under rubriken: Uppföljning av naturtyper och arter. Uppföljningsmetoder mm. kommer att beskrivas senare

A108 Tjäder; *Tetrao urogallus*

<i>Beskrivning:</i>	<p>Tjädern kräver större sammanhängande skogsområden för att den ska finnas i livskraftiga bestånd. I dessa måste ett flertal villkor vara uppfyllda. Således kräver arten vintertid förekomst av äldre successionsfaser av talldominerade skogar (äter tallbarr och tallskott), medan den sommartid påträffas i mycket varierande marker, allt från gammal bärrik skog (bl.a. är blåbärsris viktigt) som till nyupptagna hyggen. Förekomsten av våtmarker är en mycket betydelsefull faktor, då hönan under den tidiga våren till stor del livnär sig på spåda skott av tuvull. Tillgången på proteinrika blad, blommor och frön bestämmer till stor del hönans möjlighet att producera ägg. Våtmarker är dessutom en viktig biotop för kycklingarna, som under de första levnadsveckorna livnär sig på insekter. Sammanfattningsvis kan sägas att tjädern kräver stora sammanhängande skogsområden som innehåller en stor variation ifråga om successionsstadier och våtmarker (sumpskog, kärr och myr). Dessutom är arten starkt traditionsbunden till speciella lekplatser. Tjädern är en stannfågel. Arten rör sig normalt inom ett område i storleksordningen 25 kvadratkilometer.</p> <p>Häcker antagligen inte längre i området, men förekommer ofta under höst och vinter då de kan ses sitta i någon tall. Tallbarr är huvudföda för arten vilken är vanlig i området. Arten är sårbar för modernt skogsbruk, markavvattningar och jakt.</p>
<i>Bevarandemål:</i>	Bevarandemål för arterna formuleras senare. ArtDatabanken kommer att lämna anvisningar för hur mål ska formuleras. Bevarandemålen kommer att röra populationsstorlek och arternas livsmiljö.
<i>Negativ påverkan:</i>	Vad kan påverka negativt? Markavvattning och skogsavverkning.
<i>Bevarandeåtgärder:</i>	Markavvattning bör ej förekomma i området. Dikesrensning bör ej tillåtas i äldre, numera igenväxta diken där också omgivande naturtyp har förändrats. Vid avverkning bör större aspar lämnas för fri utveckling vid främst hyggeskanter.
<i>Bevarandestatus:</i>	Kommer att beskrivas efter att basinventeringen är genomförd.
<i>Uppföljning:</i>	Se tills vidare den allmänna beskrivningen under rubriken: Uppföljning av naturtyper och arter. Uppföljningsmetoder mm. kommer att beskrivas senare.

A127 Trana; *Grus grus*

Beskrivning: Tranan häckar på sankta sjö- eller havsstränder, på våta myrmarker, på vattensjuka hyggen omgärdade av sumpskog, vid större slättsjöar, i öppna kärr, i sänkta sjöar och andra större eller mindre våtmarker. Ett gemensamt krav, oavsett val av habitat, är att tranorna har möjlighet att bygga boet oåtkomligt för marklevande rovdjur, dvs. alltid omgärdat av vatten. Under häckningstid lever tranorna av rötter, skott och andra vegetabilier samt insekter, blötdjur, grodor, småfisk m.m. Under häckningen rör sig paret normalt inom ett område i storleksordningen 1 km². Tranan blir köns mogen vid 3-6 års ålder. Innan köns mognaden för ungranorna en kringfläckande tillvaro och samlas ofta i stora flockar. Under höstflyttningen är ungarna beroende av föräldrarnas vägledning. Tranan övervintrar i Sydvästeuropa, främst i Spanien, men även i Portugal och Frankrike samt i Nordafrika. En stor andel av tranorna övervintrar i korkeksmarker i Spanien.

Tranan häckar årligen i området med flera par. I mitten av 1970-talet häckade 1-2 par årligen men populationen antas idag vara större då arten ökat i hela landet. Tranorna vid Hornborgasjön har också utnyttjat Rösjö mossar som övernattningsplats. Arten är sårbar för störningar, predation från fyrfota rovdjur, kraftledningar och vindkraftverk, speciellt vid dålig sikt.

Bevarandemål: Bevarandemål för arterna formuleras senare. ArtDatabanken kommer att lämna anvisningar för hur mål ska formuleras. Bevarandemålen kommer att röra populationsstorlek och arternas livsmiljö. Rösjö mosse och Mårbysjön ska erbjuda lämpliga häcknings- och rastplatser för tranan. Åtminstone ett par ska häcka i området.

Negativ påverkan: Kraftledningar, vindkraftverk eller höga master.
Predation på ägg eller ungar från rovdjur.
Mänsklig aktivitet i närheten av bon med ägg eller ungar.

Bevarandeåtgärder: Eftersom tranan alltid bygger sitt bo vattenomflutet, måste vattenavledning i anslutning till boet undvikas helt. Tranan är skygg vid sina boplatser och åtminstone vandringsleder som planeras med sträckning över stora, öppna myrområden bör dras på behörigt avstånd (minst 500 m) från boplatsoområdet. Undvik områden där vuxna fåglar visar beteende på att man närmar sig ett bo. Känsligaste perioden är vid äggläggningen under april månad. Risken för störning är liten om det inte är omfattande verksamhet som pågår i ett området.

Bevarandestatus: För närvarande är bevarandestatusen gynnsam.

Uppföljning: Se tills vidare den allmänna beskrivningen under rubriken: Uppföljning av naturtyper och arter. Uppföljningsmetoder mm. kommer att beskrivas senare.

A140 Ljungpipare; *Pluvialis apricaria*

Beskrivning: Ljungpiparen häckar huvudsakligen i fyra olika miljöer, nämligen på fjällhedar, trädlösa myrar i norr, trädlösa högmossar i söder och Ölands alvar. Gemensamt för de olika populationerna är kraven på stora öppna områden, med låg och gärna något gles växtlighet. Arten kräver stora sammanhängande öppna områden. Ljungpiparen är ytterligt sällsynt när den sammanhängande arealen öppen mark understiger 15 ha. Överstiger den öppna arealen 30 ha uppträder arten tämligen regelbundet, men det är först när den sammanhängande arealen öppen mark är större än 90 ha som arten finns på alla mossar. Arten hävdar revir och rör sig då huvudsakligen inom ett område i storleksordningen 15-30 hektar.

På Rösjö mosse återfinns en av länets största population av häckande ljungpipare. I mitten av 1970-talet noterades ett fyrtiotal häckande par. Antalet har sedan dess inte märkbart minskat. Arten är sårbar för markavvattning, igenväxning och predation på ägg och ungar.

Bevarandemål: Bevarandemål för arterna formuleras senare. ArtDatabanken kommer att lämna anvisningar för hur mål ska formuleras. Bevarandemålen kommer att röra populationsstorlek och arternas livsmiljö. Rösjö mosse ska vara en viktig häckningslokal för ljungpipare. Åtminstone 10 par ska häcka i området.

Negativ påverkan: Igenväxning av mossens öppna delar med vide och tall. Markavvattning.

Bevarandeåtgärder: Dikesrensning bör ej tillåtas i äldre, numera igenväxta diken där också omgivande naturtyp har förändrats. Nydikning i områden som angränsar till mossen och som skulle påverka mossens hydrologi bör ej tillåtas.

Bevarandestatus: För närvarande är bevarandestatusen gynnsam i området.

Uppföljning: Se tills vidare den allmänna beskrivningen under rubriken: Uppföljning av naturtyper och arter. Uppföljningsmetoder mm. kommer att beskrivas senare

A151 Brushane; *Philomachus pugnax*

Beskrivning: Brushanen häckar i Sverige i två helt olika typer av miljöer, dels på strandängar i södra Sverige och våta myrmarker med fuktiga och blöta gräs- och starrängar i norr. Hanarna spelar på gemensam plats, företrädesvis på låga upphöjningar i terrängen. Som rastlokaler utnyttjas öppna områden med grunt vatten och sandiga eller gytjtjiga bottnar, men även översvämmade åker- eller betesmarker. Det skandinaviska beståndet övervintrar främst i Afrika söder om Sahara (Sahelzonen).

Brushanen rastar och övernattar på Rösjö mosse under flyttning vår och höst. Oftast noteras arten med enstaka antal, men i mitten av 1970-talet övernattade dock 100-talet individer på den kompakta näckrosattan ute på Rösjön. Arten är sårbar för markavvattning, igenväxning

Bevarandemål: Bevarandemål för arterna formuleras senare. ArtDatabanken kommer att lämna anvisningar för hur mål ska formuleras. Bevarandemålen kommer att röra populationsstorlek och arternas livsmiljö. Rösjön och Rösjö mosse ska erbjuda lämpliga rast- och övernattningplatser för arten.

<i>Negativ påverkan:</i>	Igenväxning av mossens öppna delar med vide och tall. Markavvattning
<i>Bevarandeåtgärder:</i>	Dikesrensning bör undvikas i äldre, numera igenväxta diken där också omgivande naturtyp har förändrats. Nydikning i områden som angränsar till mossen och som skulle påverka mossens hydrologi bör ej tillåtas.
<i>Bevarandestatus:</i>	Kommer att beskrivas efter att basinventeringen är genomförd.
<i>Uppföljning:</i>	Se tills vidare den allmänna beskrivningen under rubriken: Uppföljning av naturtyper och arter. Uppföljningsmetoder mm. kommer att beskrivas senare.

A166 Grönbena; *Tringa glareola*

<i>Beskrivning:</i>	<p>Grönbenans lämpliga häckningsmiljöer utgörs av sankta stränder längs sjöar och vattendrag samt på fuktiga/våta gräs- eller starrbevuxna myrar. Arten kräver tillgång på öppet vatten och dyiga stränder. De högsta tätheterna hittar man i stora sammanhängande våtmarkspartier, men arten häckar regelbundet även vid mindre skogsomgärdade myrar. Under flyttningen påträffas grönbenan både längs kusten samt vid olika inlandsvåtmarker av öppen karaktär. Arten övervintrar främst i tropiska Afrika. Arten är sårbar för markavvattning, igenväxning och predation på ägg och ungar.</p> <p>Grönbenan häckar främst på mossens norra och trädfräna områden. Vid inventering av arten noterades totalt 12 par i mitten av 1970-talet. Antalet häckande fåglar tros inte ha minskat i antal sedan inventeringen. I början av maj rastar också mindre flockar om 5-20 individer på mossen under flyttningen norrut.</p>
<i>Bevarandemål:</i>	<p>Rösjö mosse ska vara en viktig häckningsplats för arten. Åtminstone fem par ska häcka i området.</p> <p>Ytterligare bevarandemål för arterna kan komma att formuleras senare. ArtDatabanken kommer att lämna anvisningar för hur mål ska formuleras. Bevarandemålen kommer att röra populationsstorlek och arternas livsmiljö.</p>
<i>Negativ påverkan:</i>	Igenväxning av mossens öppna delar med vide och tall. Markavvattning
<i>Bevarandeåtgärder:</i>	I myrområden med gamla dikningsföretag bör möjligheten att lägga igen dem utredas. Dikesrensning bör ej tillåtas i äldre, numera igenväxta diken där också omgivande naturtyp har förändrats. Nydikning i områden som angränsar till mossen och som skulle påverka mossens hydrologi bör ej tillåtas.
<i>Bevarandestatus:</i>	För närvarande råder gynnsam bevarandestatus.
<i>Uppföljning:</i>	Se tills vidare den allmänna beskrivningen under rubriken: Uppföljning av naturtyper och arter. Uppföljningsmetoder mm. kommer att beskrivas senare.

A217 Sparvuggla; *Glaucidium passerinum*

Beskrivning: Sparvugglan behöver ha tillgång till lämpliga boplatser i form av gamla bohål från större hackspett eller tretåig hackspett. Den optimala häckningsmiljön är gammal, flerskiktad grandominerad blandskog med rik förekomst av grova lövträd, främst asp, björk och al. Sparvugglan är dock flexibel i sitt val av häckningsplats och förekommer likaväl i naturskogs- bestånd som i områden med en blandning av rena produktionsbestånd och hyggen, så länge lämpliga boträd finns att tillgå. I södra Sverige hittar man den ofta på gammal, igenväxande inägomark där den häckar i bestånd av äldre asp. Sparvugglan behöver ha tillgång till lämplig föda i form av gnagare och småfåglar. Den är i huvudsak en stannfågel. Vissa vintrar sker mer omfattande rörelser söderut. Arten jagar över arealer i storleksordningen 1,5 kvadratkilometer.

Häckar årligen med ett eller några par i randskogen utmed mossen. Arten är sårbar för brist på lämpliga boträd, kalla vintrar och predation från mård.

Bevarandemål: Bevarandemål för arterna formuleras senare. ArtDatabanken kommer att lämna anvisningar för hur mål ska formuleras. Bevarandemålen kommer att röra populationsstorlek och arternas livsmiljö. Området ska erbjuda lämpliga häckningsområden för arten. Åtminstone en spelande eller "visslande" sparvuggla ska finnas.

Negativ påverkan: Det moderna skogsbruket.
Brist på bohål som tidigare hackats ut av hackspettar, främst större hackspett.
Markavvattning.

Bevarandeåtgärder: Lövandelen bör helst öka i vissa skogsområden och bör gärna vara 10%. Grova lövträd, främst aspar får ej avverkas eller städas bort.

Bevarandestatus: För närvarande är bevarandestatusen gynnsam.

Uppföljning: Se tills vidare den allmänna beskrivningen under rubriken: Uppföljning av naturtyper och arter. Uppföljningsmetoder mm. kommer att beskrivas senare.

A224 Nattskärra; *Caprimulgus europaeus*

Beskrivning: Nattskärnan behöver ha tillgång till lämpliga födosöks- och häckningsområden i torra glesa skogar eller tallplanteringar. Den vanligaste häckningsmiljön är gles, luckig tallskog på sandig mark eller hållmarker, och uppskattningsvis finns mer än 90 % av det samlade beståndet i sådana miljöer. Ofta häckar den i sådana skogar i direkt anslutning till små hyggen, gläntor, brandfält eller torra impediment. Nattskärnan livnär sig huvudsakligen på större nattflygande insekter som nattaktiva fjärilar, skalbaggar och tvåvingar. Under födosöket hittar man den i öppna områden som gläntor, över mossar, på kalhyggen, i kraftledningsgator och längs skogsomgärdade vägar. Nattskärnan är en långdistansflyttare som övervintrar i stora delar av Afrika söder om Sahara.

Nattskärnan har en god häckande population i området och i dess omedelbara närhet. Totalt uppskattades i mitten av 1970-talet att 4 till 5 fåglar häckade området. Arten är känslig för predation på ägg eller ungar, för täta skogsbestånd och minskade arealer talldominerad skog.

<i>Bevarandemål:</i>	Bevarandemål för arterna formuleras senare. ArtDatabanken kommer att lämna anvisningar för hur mål ska formuleras. Bevarandemålen kommer att röra populationsstorlek och arternas livsmiljö. Området ska erbjuda lämpliga häckningsområden för nattskärran. Åtminstone ett häckande par eller en revirhävdande fågel, det vill säga spelande fågel, ska finnas.
<i>Negativ påverkan:</i>	Det moderna skogsbruket. Allt för täta skogsbestånd. Minskade arealer av talldominerad skog
<i>Bevarandeåtgärder:</i>	För att öka öppningar och luckor i skogen kan en rotation av avverkning, naturvårdsbränning och tallplanteringar genomföras. Förhindra att gran övertar dominansen från tall i områden där tall är vanligast. Inte plantera med gran där tall tidigare har växt efter en avverkning. Vid naturvårdsbränning ska inte området planteras med barr utan området får utvecklas fritt
<i>Bevarandestatus:</i>	För närvarande råder gynnsam bevarandestatus.
<i>Uppföljning:</i>	Se tills vidare den allmänna beskrivningen under rubriken: Uppföljning av naturtyper och arter. Uppföljningsmetoder mm. kommer att beskrivas senare.

A409 Orre; *Tetrao tetrix tetrix*

<i>Beskrivning:</i>	<p>Orren är de öppna markernas skogshöna och häckar på hedar och mossar samt i tidiga successionsstadier efter kalhyggen och skogsbränder. Liksom hos övriga skogshöns är god tillgång på insekter mycket viktig för kycklingarnas överlevnad. Björkknoppar är en viktig diet under vinterhalvåret. Under sommarhalvåret är dieten mer varierad, men vegetabilier dominerar, bl.a. är blåbärsblom en viktig komponent. Arten är en stannfågel och rör sig normalt inom ett hemområde i storleksordningen 25-75 km².</p> <p>Orren har tidigare varit mossens karaktärsfågel och har här haft Skaraborgs största population. I mitten av 1970-talet beräknades antalet tuppar till 110 st, uppdelat på tre stora spelplatser. Arter och inventeringsmetodik bestäms i samband med basinventeringen. Via observationer har populationen sedan dess minskat avsevärt och antalet tuppar är betydligt färre nu. Orsaken till nedgången är oklar. Arten är känslig för markavattning, för täta skogar och predation på ägg och ungar,</p>
<i>Bevarandemål:</i>	Bevarandemål för arterna formuleras senare. ArtDatabanken kommer att lämna anvisningar för hur mål ska formuleras. Bevarandemålen kommer att röra populationsstorlek och arternas livsmiljö. Rösjö mosse ska utgöra ett häcknings- och födosöksområde för orren. Åtminstone ska en spelplats med orrar förekomma.
<i>Negativ påverkan:</i>	-Igenväxning och utdikning av mossen. -Jakt. -För täta och ensartade skogar på grund av storskaligt skogsbruk. -Predation på ungar och ägg från rovdjur.
<i>Bevarandeåtgärder:</i>	Flera av öjorna eller myrholmarna var förr öppna och fria från träd. Ljungen dominerade på dessa öjor och var mycket viktiga häcknings- och födosöksområden för orren. Därför bör åtminstone en del av dessa öjor avverkas och återskapas till ljunghedar. Ifall nya vandringsleder ordnas ska dessa inte ligga för nära orrens spelplatser.

Bevarandestatus: För närvarande ej gynnsam bevarandestatus.

Uppföljning: Se tills vidare den allmänna beskrivningen under rubriken: Uppföljning av naturtyper och arter. Uppföljningsmetoder mm. kommer att beskrivas senare.
